

TRẦN-ĐẮC-NGHĨA

TẶNG

Giá bán, nhứt trình

BỘN QUỐC-NGŨ:

Trọn năm.....5\$00

Sáu tháng.....3 00

BỘN LANGSA:

Trọn năm.....3\$00

Sáu tháng.....2 00

BẢN CHUNG HAI BỘN

Trọn năm.....7\$00

Sáu tháng.....4 00

AN-HA-BÁO

MỖI TUẦN XUẤT BẢN NGÀY THỨ NĂM

ÉDITION EN QUOC-NGŨ DU COURRIER DE L'OUEST

Organe d'Informations Agricoles, Commerciales et Industrielles

NHÀ BÁO Ở TẠI ĐƯỜNG Boulevard Delanoue - Cantho

TRƯƠNG-QUANG-TIỀN

CHỦ BÚT

Về việc mua bán hay là mua nhứt-trình xin đề thơ cho M. TRẦN-ĐẮC-NGHĨA

Lúc mua báo xin các ngài chiếu cố, gởi số tiền luôn, bản-quản lấy làm thăm cảm.

Những bài gởi đến không đăng lên báo được thời không lẽ trả lại, xin các ngài lưu ý.

VÌ CÔ NÀO TA CHẠM TIỀN-HÓA

Khôn cho người ta sợ, dại cho người ta thương;
Dở-dở ương-ương, chỉ tỏ để cho người ta ghét.

Đã dại mà không chịu nhận mình dại, ấy là hạng người dở-dở ương-ương. Ôi! hạng người ấy nếu kể đến, chắc công rườm rà tại các ngài lắm; nhưng thà họ chết hết là may, chứ họ còn sống ngày nào mà ta không bán đến, thời chẳng hóa ra là ta phụ-phàng cái chức trách ta làm ru? Chẳng hóa ra ta kiên-né cái óc của họ, để đến họ xướng nên làm tướng ngồng-cuồng bire-tap, mà lấy trắng cái va mắng thiếu-niên cho họg thiếu-niên Nam-việt ta ru?

Thế nào gọi là khôn cho người ta sợ? —Không phải khôn mà cứ cậy mình khôn, toan phươg áp chế dè-nén hạng người dốt-dốt quê-dốt kia, hay lập mưu để phỉnh-gạt những phường lăm-lạt si-ngốc bấu-bức-lột chúng. Cũng không phải khôn mà được vược cả luân-lý, thoát vòng thuận-phong mỹ-tục của hạng tiền-bót ta đã có sức gây-dựng trót cả muôn nghìn năm về trước đến nay.

Người khôn, ôi! hai tiếng ấy! khó lắm thay!! Nói người khôn là dễ, mà làm người khôn thì thật khó lắm. Lao tư lắm; ấy thế nhưng làm người khôn rồi còn phải giữ cái chân-giá của người khôn, thiết tưởng lại càng cần có đủ tư-cách, có đủ tư-nghĩ lắm mới được. Cái phạm-vi của cảnh khôn, thật hoạt-bác bao-quát không thể nào độ được; tịch-mộ như chơn trời, mệnh-mông như mặt bể.

Cái nhiệm-vụ của người khôn là trước phải biết mình đối với nước nhà thế nào, mình là ai đây? Nhiên hậu mới lợi dụng được cái khôn ấy; mà rồi cái chủ-ngĩa của mình cũng sẽ càng nhàn dầy mà được qui hầu tuấn lên. Khôn sao cho có thể lợi vật tế nhân, vị trần-dời, vị xã-hội mà không vị tâm tuấn đức. Cốt làm cho mai-hậu không đến lúc, tuấn-tuấn với có-cây mà tiếng nhấc-nhớ, bung-sung-kinh của người thế-chính là lời kỷ-niệm đặc-biệt của bao nhiêu giọt mồ-hoà, dòng máu nhiệt tự mình ta đã đổ ra. Cái chí khí trau-thanh người-khôn-biết-lộ một cách rất là rõ-ràng như gương, mà cái khôn ấy mới thật là cái khôn độc nhưt vô bì vậy.

Khôn hay dốt dưng cho dốt-hậu tấn, vì biết làm khi tài-trí không thể đương-sánh kịp với cái học-thức phổ-thông ngày nay, thế mà bước dốt đã trải, mũi thế trượng-nể, thì lời chỉ-giáo ấy tưởng cũng không đến nỗi vô ích. Cứ nói tóm lại, cái khôn ta bao giờ cũng phải có mục-dịch cao-thượng thì khôn ấy mới phải được nhân-lâm.

Thế nào là dại cho người ta thương?

—Ôi! dại cho người ta thương, thời còn gì là dễ dàng? Muốn lợi ở đời, cốt

dầu nhờ có học mà nên, có nhập cảnh mà tung-trần. Không học mà nên, không nhập cảnh mà tung-trần là thương-phẩm chi hơn. Nhưng thử hỏi ai là người thương-phẩm chi hơn? Chắc cũng hiếm có lắm. Ấy vậy còn sót trót là toàn những hạng người phải có học mới nên. Mang kíp người dại, mà cứ nghiêm-nhiên chăm-mắt nghiên-tai thời phỏng nghĩ có bị-si gì? Các đấng bác-học, các nhà danh-sĩ càng tài bao nhiêu tức lại càng chú-tâm cố-luyện cái óc khôn-thêm bấy nhiêu. Người dại bao giờ cũng phải nhiều nghe mà ít nói là hay. Để vào tai, sắp vào bụng, rồi thối-thoàn nghiêng-ngắm cho chính-dịch kỷ-càng, đại-ấy thật là dại mà người thương, dại mà còn mong có ngày khôn lên được.

Thế nào gọi là dở-dở ương-ương? —Trước kia tôi có nói: ấy là hạng người đã dại mà không nhận mình là dại. Thật vậy! hạng người này có phần quan-hệ cho xã-hội rất to. Họ sinh ra đời là chỉ biết có họ mà không biết có ai nữa. Tài lực vẫn ầu-trĩ mà họ cứ giữ-chức châu-chấu. Họ chỉ biết cấp-căng họ kênh-càng mà họ không biết sức dè của hành-xe kia nặng nề là mấy. Nói rằng họ không biết sức dè tướng cũng có quá dân. Vậy cứ bảo cho chính-thời họ biết sức dè, nhưng họ cũng cứ chống-mái. Họ làm như thế là cố để cho đời xem họ như hạng hung-dâm áp-chúng, tri-tuệ kinh-nhân. Chính tài họ hoạt-bác cao-thượng như biển như trời, họ mượn cái tinh-cách ngồng-cuồng li-lợm của họ mà làm cái danh-mật-na để nhất-kẻ quê hèn.

Nguy thay! dại không chịu dại, lấy mình làm tài-tuệ của xã-hội, thì cái cơ-tiền-hóa quốc-dân ta khá lo sợ thay! Trình-dộ vẫn ầu-trĩ, thương-thực vẫn nông-hạp mà không mong vược khỏi miệng giếng, ngày cứ bảo trời là nhờ thì nên quốc-tuý lấy ai bồi-đắp cho cao? Hạng người ấy, sống chần-đắt, mà ích-lợi hơn-cây cỏ lối nào đâu? Mong rằng: bài này sẽ là một vị thuốc cay-dắng mà thần-hiệu, giúp được phần bỏ-dương cho tinh-thần quốc-dân, trí được bình-ngồng-ngheh của hạng người dang-dở, thời thật là phi-nguyên-vay.

T. Q. TIỀN

Hữu công tắc thưởng

Sớm mai ngày 15 Octobre 1921, lúc 11 giờ tại dinh Đốc-ly Saigon, Quan Đốc-ly gần mở đại-danh-dự của quan Tổng-thống ban thưởng cho M. Goubert và tên lính Biệp-vân Ly vì hết-sức cang-dam trong vụ bắt tên Trần-vân-Chết trong đêm 3 Août, có mặt các quan rất đông. Thật là một cuộc vinh-diệu ít có, các chức-việc cảnh sát nên lấy đó làm gương.

VĂN UYÊN

Khúc Madame Lê-ngọc-Diệp, cửu-thư-kỷ nghiệp-chủ đã tạ thế hôm ngày 9 Septembre 1921 tại Đường-dương Cantho.

Cuộc thế-dời-dời hiệp-lại tang, Khuyên cho đây dờ-rẻ dài-dàng. Dương-trấn anh chịu chia-cảm-sát, Âm-cảnh hậu đánh-rẻ phợng-loan? Mèo ghila cha-con thêm đứt ruột! Tướng niếm-chống-vợ tự bầm-gan, Keo-loan vì nổi-tơ thừa-khắc, Sông-lệ không bay kiếm-đặng vàng!

M. Lê-ngọc-Diệp khước.

Hoà nguyên vận

Lê-thương-phải vậy, hiệp-rối-tang, Kể trước người sau cũng một-dàng. Phận thiếp đánh-rẻ con-gối-phụng, Nói chàng tua-sửa cái-màng-loan. Hờn riêng tré tạo-hơn-dau-ruột, Giận bấy cang-phản-giận-bảy-gan. Trót bởi số-trời nên-phải-chịu, Năm-bằng mà ven-quí-hơn-vàng.

Hồn Madame Lê-ngọc-Diệp kính-đáp

Tình-cảnh mùa-màng

Đồng-Ruộng Tháp-mười

Vì năm nay nước lên hơn năm-rời, mà con nước bóm 30 tháng 9 rồi đây, đây-dây ngập-trắng bờ-cõi, là bị-lực 28-29 tháng 8 Annam-leri mưa-dồn-dập cả đêm ngày cho đến lúc này, nên phần nước dưới-sông thì lên, trên bờ-lại bị-trời mưa, nước khoả ngập-trắng bờ-trang-cõi, đồng-ruộng Tháp-mười lúc này lúa-cây rồi bị nước ngập-chết-hết. Cõi ruộng như sông, sông như ruộng cái thâm-trang đồng-ruộng Tháp-mười năm nay, xem chẳng khác nào như năm Thìn năm ty, bão-lực đó vậy. —Tục nhà nông, tại mưa-nông vụ-tân-thời, tại ai cũng đua, chen (Phi ky chi tại, phi nhơn chi lực) xuất-của ra công, lo cấy cấy cho sớm, cho kịp thời-tiết, cấy xong rồi thì bị nước ngập-chết-lúa-hết, tình-cảnh như vậy, chẳng khác nào đem tiền của mà đổ-với vị-thủy bất-không-xôi dạ-buồng-lông? —Rồi đây như trời hột-mưa, nước rút-cang bờ-vuông, thì phải lo đi-mua mạ hoặc lúa-cây nơi khác, về mà cấy-lại đây, thì mùa-màng còn vướng-lại chút-dính, bằng trời mưa dón-dập hoài thì ắt phải bỏ-ruộng không, như năm bão-lực vậy, cái cuộc hiềm-khó của nhà-nông đã đến trước-mắt. —Vậy khá xin các nhà-hàng-gia, và điển-chủ nên tích-cố phòng-cơ-dặng-tư-trợ cho nhà-nông miệt-dồng Tháp-mười năm nay, đừng thấy lúa-lúa này cao-giá, mà bán-hết, thì khôn cho hạng-dân-cơ-hàng. Xin các ngài lưu-lâm.

Cài-bè—Phước
Phạm-Kim-Chi
(Lai-cáo)

Đính-chánh

Tuần-rồi An-Hà số 233 nơi khoản "Văn Uyên" bài-thy-ký tên "Mục-phu Nguyễn-quang-Côn" xin dợc-lại Mục-phu Madame Nguyễn-quang-Côn.

HÀI ĐÀM

Bò tơ biết gì sợ cạp?

Bò già vẫn kính-cạp-lắm; bởi cạp có mông-to, răng-bén, sức-bạo. Hạng ngày dạn-bò-tơ-rằng: «Hạng-ấy là hạng giết-người, tung-hoành một-cỏi, không còn biết trên-đầu có-ai-nữa. Phươg-chi: sắp-mình-thể-lực non-nớt không-bảo là đến-gặp-mặt-chúng, nhưng dẫu-khi vừa nghe đến-danh-chúng, thời cứ-lẹ-càng, ù-chạy-di-là-hay, không thể-ắt-chàng-thoát-khỏi-miệng. Kia-giống người, óc-vấn-lanh-lẹ, tay-dủ-khí-giải, thế-mà vừa-hở-hân-thời-bị-chúng-vạn-cổ-ngày, ta-nên-cẩn-thận-lấy»

Bò-tơ-cứ-gật-đầu, nhưng-mái-khính-rằng: hạng-ấy đáng-gì-sợ; chẳng-qua là-một-loại-mèo-to. Cớ-mà-lúc-gặp-cạp, không-biết-kiên-né-gì, xốc-đầu-lại-cạp-ngay. Ôi! bò-tơ-lo-gan-thật! song-vừa-hai-phút-là-thấy-thành-một-dống-thịt-chết. Ấy-mới-biết-dời-càng-già-càng-tự-coi-mình-hèn-yếu, mà-bọn-chưa-thông-thời-vụ-chỉ-tướng-là-trí-tuệ-kinh-nhân. Chán-thay! con-người-ấy!!!

Nào-Đời

Lời xin kiện

Một-hôm, tở-vừa-sang-chơi-nơi-Phước-vừa-lại-được-đọc-tờ-An-Hà, số-232 của-làng-chòm-mực. Thoạt-xem-qua-bài-Đạo-cổ, Đạo-Kim-cũ-ông-Lê-Khắc-Mân (Cải-bé) kích-bác-về-việc-ông-Hồ-huê-Đang (Mairie) nào-đó-đạo-thờ-của-cu-Hoành-Thu (Nguyễn-thành-Lực) và-bảo-tơ-xử-lum-v.v.

Ồ! ông-Lê-Khắc-Mân-bảo-chi-thế-ông-chọc-ruột-từ-chi-cho-dau-đớn-quá-thế? Tở-xem-bài-của-ông, thật-tở-lấy-lam-ngâm-người, e-cho-ông-ngay-sau-không-khỏi-tay-chầu-nhà-ông-Hồ-huê-Đang-đối-cung-ông, cũng-như-ông-T.V. để-chầu-nhà-đối-cung-tở-vậy. Ngao-ngân-thay-cho-trò-dời-khinh-bi!!!

Vậy-tở-có-lời-xin-cảm-tình-ông-Lê-Khắc-Mân-nên-chầu-giêu-vàng, nhưng-tở-biết-xử-di-gì? Dẫu-thế-nào-cũng-cu-lên-ngay-ân-Đạo-thi, thì-thời, chờ-nào-phải-đạo-tiên, bạc, ghe, cộ-chi-ma-phải-xử? Mà-hay-hơn-là-ông-Lê-Khắc-Mân-uên-tâm-cu-Hoành-Thu-mà-bôi-lại-thi-rô-hơn. Ông-nơi-cu-Hoành-Thu-đã-xa-chơi... Lời-ấy-chưa-ắt-quá-quyết-vì-mới-đây, qua-chứng-vài-trăng, tở-ở-nhà-anh-Hồ-vân-Lang (Nam-Kỳ-khách-lầu-Saigon) lúc-tở-dang-dùng-cơm-với-M.M. Hồ-vân-Lang, Nguyễn-tử-Thức, Trần-vân-Chim, Trần-quang-Minh, và-Bá-ngô-Ma-thi-tở-thấy-cu-ngồi-phía-trước-dùng-appétit, và-cách-vải-hôm-sau-tở-cũng-thấy-cu, đến-trò-chuyện-với-anh-Hồ-vân-Lang-nữa. Vậy-ông-muốn-rô-vân-móng-của-cu, thì-ông-bắt-đầu-hỏi-ông-Chủ-bút-An-Hà, hay-là-hỏi-ông-Vô-v-Trực, ông-T.V. có-Vân-Cơ-có-Kim-châu-thi-đồng-sẽ-rô. Chứng-ấy-cu-Hoành-Thu-sẽ-giải-ngon-nguồn-cho-ông, con-phần-tở-xin-kiến. Mai-Son-thất-dạ
Thôn-cầm-Lệ

ĐỤC LỢI QUÁ

Trần-thủ-Cửu-lính-tinh-ngay-thắng, ít-hay-dua-bợ-như-ai. Dấu-cho-sấm-sét-bủa-riều, cũng-gio-một-lòng-thi-chung-như-nhút.

Cửu-là-người-hiếu-tân-mộ-kỳ, nghe-sự-chỉ-mới-bầy-dầu-cho-xa-xuốt-vách-trở-dậm-ngàn, cũng-tắm-đến-nơi-cho-biết. Từ-ngày-cải-phong-trào-bát-Cải-lương-cuồng-cuồng-chuây-lang-khấp-Nam-kỳ, nếu-có-gánh-bát-nào-đến-xứ-Cửu-mà-diễn-kịch, tức-là-làm-cho-Cửu-ngất-ngư-v'đó. Cửu-ham-coi-bát, mỗi-một-câu-bình-ni-non, một-tiếng-ca-riu-rit-là-Cửu-đã-dem-vào-lòng. Ngồi-mắt-nhìn-trần-trố-kể-lam-tướng, tại-làng-lặng-nghe-giọng-dơu-cầu-hát. Nhưng-những-khán-tràng,—phần-dòng-là-bàng-hữu-quen—đều-trở-vào-người-Cửu-mà-cười, và-cho-Cửu-la-say-mùi-cải-lương-diễn-kịch. Cnè-khêu-mặt-kẻ-Cửu-cứ-bụng-bảo-dạ-rằng: mặc-tiền-mua-lấy-cuộc, nếu-không-chăm-chi-mà-nghe-cho-đủ-dầu-dưới, chẳng-hóa-ra-làng-phỉ-dổng-tiền-lam-ư!

Trong-anh-em, nhiều-người-hay-hỏi-Cửu, vậy-chớ-cuộc-bát-Cải-lương-theo-điều-kiếm-thời, đặt-tướng-mới, bỏ-truyện-xưa, rồi-ra-có-hữu-ích-cho-phong-hóa-quê-lương-và-có-đáng-dùng-làm-một-lam-gương-thế-sự-chẳng?

Cửu-bịu-mời-rời-trả-lời-rằng: Họ-dục-lợi-qua. Miệng-có-tướng-là-dem-ra-bát, bay-dờ-trời-thầy, bại-tục-dôi-phong-mặc-kẻ, miệng-thâu-một-đêm-7-tam-chúc-một-trăm-ngươn-là-đủ.

Một-hôm-Cửu-ra-chơi-xóm-ngoài, xảy-thấy-tên-trời-mây-giăng-từ-phía, gió-thời-ao-ao, sấm-sét-giấy-tai, chớp-nhân-loa-hai-con-mắt. Cửu-buông-bà-chạy-về, chơn-không-ben-đất, mưa-rớt-ước-dầm-mình. Chưng-đến-pha-lạnh-rung-cầm-cắp. Thay-đổi-xiêm; vào-phòng-trưng-miền-khinh-mịch. Năm-thiếu-thiếu-ngủ, xảy-thấy-2-người-mặt-mày-rất-nền-hung-ác-bộ-tịch-vạm-vô-vô-cuồng, trước-ngực-2-người-ấy-có-thêu-2-chữ «Cải-Lương»-chỉ-dò, đến-nam-tay-mà-keo-xổ-dây-di. Cửu-oán-hồn, muốn-la, nhưng-mở-miệng-nói-chẳng-ra-lời, nên-ngâm-lại-mã-theo-hỏi-người-ấy. Di-như-chớp-nhào, chẳng-bao-lâu-đã-đến-một-căn-nhà-chưng-dộn-trang-hoàng, có-bốn-vị-an-mặt-rất-nền-giêc-sự, ngồi-nơi-bàn-giữa, đang-luận-dàm-thế-sự.

Cửu-bước-tới-cúi-đầu-sẽ-nghe-bốn-người-ấy-nói-lớn-tiếng-rằng: Bọn-ta-nghe-mi-hay-bài-bát-cuộc-hát-Cải-lương-mà-bụng-mi-lại-thích-xem-thứ-kịch-ấy. Vậy-nay-chúng-ta-truyền-dẫn-người-đến-đây, trước-cho-người-bay-rằng-chúng-ta-là-tay-soạn-kinh-nếu-người-trả-lời, xuôi-những-câu-hỏi-sau-đây-thì-êm, bằng-không-ta-đốt-mi-cho-rối-kiếp.

Chúng-ta-đây-soạn-ra-một-thư-tướng-không-phải-dễ-gi, cần-từ-chữ, chon-từ-câu, cũng-lao-làm-về-những-câu-bình, cũng-nát-tri-về-mấy-hài-ca-ván. Chúng-ta-chọn-cư-như-vậy-mà-soạn-ra-tướng-hát, đem-pho-điệu-tuốc-mặt-muồng

người, chỉ nẻo tới, vạch đường ngay cho bạn đồng bang thấy đường phải mà theo, đường vậy mà lãnh. Nhưng vậy chúng ta không phải người ơn của ai sao mà lại chê-bài nhạo-bàn nói rằng chúng ta dục lợi ham tiền. Phải nói cho xuôi, bằng không, đem lên giảng hoà. Mấy ông ấy vừa đưa tay chỉ cho Cừ coi cái dãi dề thiên Cừ.

Cừ liếc theo ngón tay trỏ quá thấy một cái giảng cái rất cao, chung quanh lại có sắp đầy những đồ nhay lửa. Cừ tỉnh tỉnh cười cợt, trước kia kỳ giả đã có nói, đầu cho sấm sét bủa riều cũng không phải lòng vàng đá. Bởi vậy nên Cừ lăm lăm cười và đáp rằng: Những câu văn của mấy ngài thật cũng có mùi lại thú vị. Những tiếng lên bổng xuống trầm riều riều rít, đơn ngọt bát hay, dù làm cho đẹp mắt búi tai kẻ khán tràng nhiều quá. Nhưng phần nhiều cái sự tích trong bản kịch chẳng được xứng đáng với câu văn, rồi ra sự khen chê lẫn lộn. Cừ không dám chê tất cả nhà soạn kịch; song kẻ biết thưởng phong hoá nước nhà, khôn ngoan thay, lại là phần ít.

Bởi đời này ai cũng coi thể lực đồng tiền là mạnh, nên ai cũng muốn dục lợi cho đầy túi là vui. Đem nhiều tiền tưởng rất nên vì, mà đánh đổ cả nhân thường, rồi cho là rui ai vương nhấm nấy chịu. Theo ý tôi tưởng cuộc hát Cải lương hiện nay, nào có khác cái đám lấy-chạy năm trước. Chẳng bao lâu, bầu rã, kếp rời, duy có cái sự bại tục đối phong khôn bởi khó rửa. Đó, các ngài mới nghĩ mà coi, muốn thủ lợi mà bày ra, rồi lại phong tục tốt, tính nết hay của tổ tiên ta để lại, chẳng là vô vi lắm ư.

Cừ nói chưa giết lời, 3 người vô hạn hết lớn, 2 tên vô sĩ ôm Cừ bỏ lên giảng hoà. Lúc ấy Cừ nhìn thấy vợ con khỏe lộc chuang quao, kẻ bằng hữu lau nhạo ở dưới. Ai nấy chê rằng Cừ đại, sao mà không đưa bỏ theo người mà tránh khỏi kiếp thác oan. Vợ Cừ khỏe ngất, đến nỗi ngã người ra, cầu xin Cừ nói rằng hát cải lương hữu ích cho nước nhà thì được tha tội chết. Những người quen biết ai nấy đồng lòng Cừ nói mấy lời ấy làm cho Cừ bất nhẫn, muốn cho vui lòng mọi người trong lúc mình gần ốm giết trăm năm, nên cũng kêu to lên rằng: Các ngài hãy lắng lòng mà nghe tôi thật. Cuộc hát cải lương của mấy ngài bày ra xem rất sượng mắt, chẳng khác các ngài treo một cái gương to tại đó một người cũng được soi chung. Hữu ích lắm tôi rất phục, các sự thay biết cao xa

của mấy ngài, vậy mấy ngài bày cử đồ mà chế biến thêm cho tận tiện tận mý. Phải làm, cuộc hát cải lương rất quý báu, mà... (tới đây Cừ dấy một lên trời mà than nhỏ nhỏ rằng:) mà bị dục lợi nên hại nên phong hóa!

Mấy ông soạn kịch ban đầu lấy làm đắc ý, chẳng nghe đến câu cuối cùng, nổi lửa thiêu ngay Cừ. Nóng quá Cừ giục mình liêu giết, mũi hơi ra ước dấm, chớp miệng nói: a chạen chiem bao!

Longuyên—Vô-hà-Nhiên

Nói mếp giỏi quá!!!

Muốn chỉ chỗ chưa thấy của thầy Toản-cầm-Lệ, vậy tôi xin có lời đề thuật rằng: Bài «Tự do» của thầy đáng báo kỷ rồi, bản vẽ lời của lưong của ông T. M. K. Báclieu vẫn là lời báo chung. Không những thay vì một gánh của ông Kẽ, mà chắc thầy vì nhiệt tâm về cả lối tuồng của bạn hát Cải-lương hiện thời, nên kịch bắt như thể hầu tở-diễn phong tục nhà.

Tớ chưa hề biết ông T. M. Kẽ, vậy xin thử do theo mục-dịch của thầy Thôn-Cầm cốt là không phải vì ông Kẽ mà chính là vì công ích xã-hội nên viết bài này, mong rằng thầy Thôn-Cầm không bảo là «nổi người ai mượn lộn vào»; mà vì có đáp lời, xin cứ đáp ngay đứng kim cổ này trở nọ xô-chạ tớ cho choán cả cột tờ báo, thời tớ thăm cảm tạ thành tình.

Ngoài các khoản thấy bác-bề ông T. M. Kẽ, tớ hằng tạm không bàn đến, chỉ xin rút tác lời này: «Còn cấp luận: giọng trêu là giọng đi gi?... tiếng dề, trêu là tiếng tam sao thất bổn, người ta gọi thàng ve, đùa ve.... Tiếng ve-như đó mà lưo truyền lâu ngày thành ra tiếng dề (ấy là tiếng nói dốt, nói trật) Dề là loài thú... v.v., Kiã: rìch ở THANH TỰA của ông Cao-minh-Lâm kết thành một bài thuật đã đăng vào báo An-Hà số 208 ngày 7 Avril 1921, câu văn không đien-luyn, nhưng lời-là lưn-luát lý-thu là đương nào? Bao Thục-Ng nghiệp tại Hanoi đó năm tháng này (vì tớ quên số thứ tự) cũng có đăng một bài nói về tiếng dề và nó thành tục, nguyên tích không sai chày với bài ông Cao-minh-Lâm một mấy nào.

Thà thì thầy Thôn-Cầm mà chưa ngo và hơn chút mũi mà tay dấm cắt ngon bứt sữa tiếng nước nhà, khá lo sợ thay! Tớ không muốn viết dài e chán mắt đọc

giả, vậy thầy Thôn-Cầm đã có lời báo quyết rằng: «tiếng dề là tiếng nói dốt, nói trật» thời tiện đây xin thấy sửa luôn câu:

«Còn TRƯỜNG Bội-Kiệm MÀU DỀ»

«Nổi CUE TAY ÁO NHƯ VỀ TRỤT THAU»

Trong quyển Văn-Tiên của cụ Bó-Chiêu thời không những một mình tớ hữu hạnh mà chắc hẳn cả đồng bào ta từ đây cũng lấy làm nưc-lòng hầu hoan-nghênh lối văn của thầy lắm. Ôi! Cười rằng non-nước làng-văn còn sót một thầy Cầm.

Lại-thành-Thập

Giáo-viên—Cầnthơ

Doanh-Đàm

Ông tở loài mèo

Mèo là một giống thú ăn thịt sống, mà thuộc về loài có vú, coi hình thể của nó hơi giống con cạp, nhưng cứ theo mấy nhà sanh-vật-học đời xưa khảo cứu thì con mèo tức là con róng một sừng ở đời xưa vậy.

Cái giống đơn-giác-long (con róng một sừng) đó, tánh hung mãnh, mình mập lớn lạ thường, gần đây về địa-Kha-La-Lôi-Bà trong nước Huê-kỳ, người ta có đào thấy một bộ xương con đơn-giác-long, bé dài tới 25 thước Anh, bé cao tới 12 thước Anh, thật là giống vật đã cao lớn lắm vậy.

Khi mà cái loài đơn-giác-long, đó làm chúa tể cả các loài động vật ở trên mặt trái đất này, thì cũng đâu vào khoản 1 ngàn 500 muôn năm về trước, thuở đó loài con người ta chẳng rõ hình-thể ra thế nào, rồi xuống tới 500 muôn năm về trước, thì loài người ta mới có là bé nhỏ như giống khỉ ở Mã-Lai, mà đời đó thì ông tở loài mèo (tức là con đơn-giác long), hình-thể cũng lùn lùn biền-biạ đi, thành ra giống hình con gấu. Các nhà khoa-học đặt tên là *Oxy-enus lupina*, cái tánh nó vẫn còn hung dữ hay bắt người ta mà ăn thịt, theo lời bác-sĩ Bôi-La (W.H. Balloa) nói thì về đời đó loài người ta, nhờ được thần-thể lãnh lự lại leo cây tại, cứ ngay thì phải ăn, đem mới ló ra, chui trong rừng núi luôn khi, bắt sâu bọ mà ăn chứ có dám xung đột với loài động vật đó ở dân biền nay còn có một loài khỉ không có đuôi, hề trông thấy mèo đầu là chạy mất, như vậy hoặc có cái tánh nhút, nhát từ xưa truyền lại đó chăng?

Xét ra con đơn-giác-long, là một loài động-vật ở dưới nước, hình nó như con

cá sấu, xương đầu vừa lớn vừa cứng, mặt dài trên mũi nó mọc sừng, đuôi thì dài và lớn gần bằng cả mình, răng bén như dao, mà nhiều lắm, bốn chơn có móng, 2 móng dẹt trước thì ngắn và nhỏ, hai chơn sau thì lớn và dài, ngày nay ở trong rừng rậm người ta còn thấy giống mèo rừng, hình thể cũng hơi giống như thế nghĩa là dề bắt các giống vật nhỏ khác vậy.

Ông giáo trường đại học là ông Maly (Marsh) khảo cứu về cái răng con đơn-giác-long kỳ lưỡng lăm, ông nói rằng loài vật đó thật nhiều mà nhọn và quặp vào, nên bắt cá dễ lắm, hề gặp con cá đó không tài nào trốn-thoát, giống đơn-giác-long lại có khi lên cả trên đất mà kiếm mồi ăn, gì rằng nó hay gặm nên lặn lặn biển ra cực kích, mà số răng cũng ít đi, cả hai hàm răng chỉ có 30

cái, hàm trên 15 cái hàm dưới 15 cái răng, dề trước thì lớn hơn, mà lớn cũng hóa ra nhỏ, ngoài ra lại có ba cái răng yếu hơn hết mọc ở bên răng nanh cứ lời ông Bôi-La nói thì chẳng khác gì răng con mèo.

Giống đơn-giác-long đó trái mấy trăm muôn năm về sau, rồi thành ra sauh-hoại ở trên đất lâu đời chịu cái sự biến đổi thiên-nhiên, cho nên chẳng những là nhanh vuốt biển liảng nguyên hình, không nhọn sắc như trước cho chi cái đuôi, vì lẽ lãnh lự vô cùng, nên lặn lặn cùng rút nhỏ lại, mà thành ra con mèo ngày nay đó, duy chỉ có cái xương sọ thì vuốt lớn, vì đó mà có nhiều óc, nên con mèo vì với cái loài động-vật ăn cỏ khác thì có trí-lực hơn nhiều.

BAT-TAC.

(Nam-Kỳ-Kinh-Tế-báo)

Việt Nam kỷ niệm đại

LẠC QUYÊN
TỈNH CHỢ LỚN
Carnet N° 155 là 1600

Report... 1561\$000

Trần-vân-Bái	1 00
Vân-công-Hung	1 00
Vuong-Co	1 00
Nguyễn-v-Huy	1 00
Trương-Quoi	1 00
Trương-Tu	1 00
Kha-Kiệt	1 00
Tang-Giá	1 00
Huỳnh-thi-Muc	1 00
Vân-Diên	1 00
Nam-nhân-Hung	1 00
Vĩ-kim-Hung	1 00
Trình-Cai	1 00
Diệp-thi-Quoi	1 00
Châu-Đế	1 00
Quan-Ky	1 00
Tống-v-Khò	1 00
Trình-Vinh	1 00
Trần-v-No	1 00
Lê-công-Dương	1 00
Lê-vân-Chue	2 00
Nguyễn-v-Ngo	2 00
To-vân-Co	1 00
Phan-v-Suong	2 00
Phan-v-Triêm	1 00
Lai-vân-Quoi	3 00
Trần-Kiến	3 00
Luong-Thoi	3 00
Nguyễn-v-Thành	3 00
Ng-quan-Dươn	3 00
Đo-khiêm-Cung	1 00
Đo-khiêm-Kinh	1 00
Kheo-v-Nên	1 00
Lai-Thiên	2 00
Lai-Mai	3 00
Lưu-v-Xuyên	2 00
Đào-v-Nhiem	1 00
Trần-phuocSanh	2 00
Pham-v-Luc	1 00
Pham-v-Dang	1 00
Ngo-van-Quan	1 00
Kieu-lan-Dieu	1 00
Nguyễn-v-To	1 00
Nguyễn-v-Sang	1 00
Nguyễn-v-Thong	1 00
Lê-vân-Diên	1 00
Pham-v-Tri	1 00
Pham-tr-Cau	1 00
Lê-công-Tru	1 00
Lê-vân-Hiên	1 00

1636\$00

Cholon, le 22 Août 1921.

P. Le Président du Comité régional, de Cholon

Tin-mừng

Được bồng-thiếp của Madame V.

Vô-thị-Huân tại Tân-Nguyên (Biênhoà) cho hay rằng ngày 21 Octobre 1921 này là ngày bà định dôi cho lạch lang bà là M. Nguyễn-minh-Sâm, Nghiệp-chủ tại Tân-Nguyên.

Vậy Đồn-quân có lời chúc vợ chồng mới và riêng phần của M. Trương-quang-Tiến Chủ-bút, vì bận sự, không thể về chung vui được, nên xin tạm nhớ nét mừi về tấm nhiệt-thành, để mừng câu mừi:

Hương lửa đượm-nồng.

Sát-cấm hảo-hiệp

Thuộc ho hay

À M. Trần-dắc-Nghia.

Tổng-lý An-quân An-là.

à Cầnthơ.

Kính lời thưa ông rõ, tôi rất cảm ơn ông chẳng nệ khó nhọc gửi lại cho tôi mua hai hộp thuốc ho. Thiên Thành ch! khai hoàn. Tôi lãnh về người nhà tôi dùng mấy bữa rày thật rất thần hiệu, rất xứng đáng cho hai chữ Thiên-Thành của tên thuốc, rõ ràng danh bất hư truyền. Vậy tôi tạm vài lời cảm tạ ơn ông.

Sau đây xin ông sáng lòng gửi lại cho tôi mua thêm bốn hộp lớn nữa cũng hiệu đó. Tôi có lòng trông.

Nay lời

Hương-bào-Tám

Bình-phục-tây—Chợ-gạo Mỹtho.

ÔN TRUYỀN NGỌC-HẠNH

(Luy vì tình)

par Trương-quang-Tiến

(TIẾP THEO)

Ngọc khai sang mấy lời, giọt châu âm-tá. Hai lẽ ngay gian chưa rõ, quan xem cũng bất thường tình, có mà day đất thàng tử và năng, đem giam lại khám đưng, hầu để quan xét án. Song xét là xét vậy, trước cũng khó thấu nhất hư, vì tớ có thù chi mà đến giết chủ nhà, còn Ngọc là tình nhân của Hoàng-Kim, lý đầu lại lấy ân làm oán. Bởi tớ hơi lui năm bảy lượt, nhưng lúc nào Ngọc cũng cứ một lời, không khai chi khác nữa. Thằng tớ biết lỗi mình tham trong, song chỉ chối dãi; thế thì đầu cho Bao-Lông có lái sanh, chắc cũng khôn phượng mình đoán.

Quan Bôi-Thẩm lấy đó các lời khai, giao lại quan Biện-Lý. Bấy giờ quan Biện-Lý cũng lấy làm một sự rất rối lăm, lột cả mấy thùng trường, không sao xét

được cái cốt yếu của vụ sát nhưn này. Tôi nghiệp cho ông, bình địa khởi phông Li, khiến phải chịu vô vàng, thăm lấp sâu vùi, tay ngọc cốt liễu mĩ mà chừa ra dềng người dề-tiến.

Thế mà, lưới trời lồng-lộng, gi, luy thưa nhưng chưa để lọt khỏi vánh; một buổi kia, nhưn lúc Quít ngủ mê, thoát là hoán lên, khiến các tên phạm nằm gần cũng bắt được mình kinh-hải. Bàng: «Cầu ôi! thành toán dề tôi khai; thật vậy! tớ đối với chủ nhà, quyết giữ một niềm trung-tín. Tôi cũng không thủ gì mự nhỏ, mà toan gây lờ duyên người; ấy vì trót quá nghe lời, mự lớn thật tay dề-ác. Trao cho tôi chung thuốc biền thừa cơ mà giết phứt Ngọc-nương, giết dềng rồi mự thưởng bai trăm, cậu ôi! vì phạm nghèo hèn, đồng bạc trắng dề đánh đó lòng vàng, cứ mà tôi thề quyết vàng lời, gây ra đầu ác-nguyệt. Dề đầu số người chưa tởp, ngày mà cậu mừi máu rồi trong đây phứt lác hơi đó, chính là cậu bị dềng nhảm tở nước của Ngọc-nương».

Cậu bưng tở nước ấy lên vừa hớp, lúc bấy giờ tôi đứng dựa bàn ăn như ngày như đại, ruột dềng ai cắt, ngo cậu mà nước mắt rưng-rưng, biết rằng tôi giết lầm rồi, nhưng hoặc mình phải cằng rằng, biết mà há dâm hờ mồi, cậu ôi! tội ấy chết như non, kờ càng thêm cay-dắng.

Quít vừa nói vừa lủ, chối dầy muốn kim dềng tàu thoát. Tên bép gát ngoài cửa khám, nghe có tiếng in-ôi, kêu người mở cửa vào, lúc ấy cấp mất Quít dềng-dắt, hơi thở hào-hển, hỏi nó duyên có gì, thời nó chỉ lắt dầy nói chẳng ra lời, dềng như sợ-sét. Ngay lúc ấy một tốp phạm nhân ngồi bao quanh còn đang chú-mục vào nó, tên bép hỏi, chúng đồng khai một thể, khai không sót mảy nào. Nói đến đây chắc ai cũng biết rằng: vụ sát nhưn này tuy là kín như mưng, song không khỏi lộn.

Quả vậy! tên bép công Quít, diện ngay đến giữa tòa, bấy giờ còn chối cãi dềng này, quan tra vấn kỹ-sàng, Quít dềng

như say như lịnh. Biết rằng: mình lờ miệng, giết mà khiến lộn cơ mưu, cứ nên vừa nghĩ vừa rung, cái chuyện khổ hình, không phượng trốn tránh. Ngán-ngừ vừa muốn bảm, nhưng nghĩ lại sợ-sét, nhứt định một chối dãi, rồi dầy hay tới đó. Thế mà dề chối lăm sao?

—Không! còn miệng chứng kia, thấp cánh cũng khó hề bay-nhảy. Kêu chứng vào, các tên phạm giam đều khai một thể. Lời khai ghi vào sổ, quan bảo Quít rằng: Tớ giết chủ nhà văn này là trọng tội. Thự mà mi không phải vì oán hận, cốt bởi trót nghe lời, vậy thì tội bừa sở quí, mĩ cứ thiệt khai ngay, dề ta tằm ra mồi. Vì bằng toan dầy nhem, mà quyết dề chêm chừa? tội lưi phép dề tòa, sau này không dung chề. Dề lời, Quít rằng: Bẩm quan lớn! xin xuống phước chêm chừa cho tôi nhớ. Dề tớ với chủ nhà, dầy sao vàng vậy. Từ ngày tôi lãnh mừi thuốc dề của mừi lớn tôi là chánh-thất Hoàng-kim. Bàng dềng ngày tôi giết lăm cậu tôi, lưo

nào thần thiên-lương cũng quở-mắng tôi, hành phạt tôi một cách rất khổ tâm, làm cho tôi không biết sống là vui, đứng ngồi chày ruột.

Đến ngày nay: chưa ác gặp ác, tôi ấy đã dềng, khiến tôi không thể kin miệng bình, thần thiên-lương dầy gao xô cắt tôi, nên không ai khảo mà khai, sự ấy rõ như gương. vậy xin khai cho trót. Nói đoạn Quít khai hết ngọc-ngân, không ngại-ngùng chi, không sót kẻ rằng chơn tởc. Quan dầy đem giam vào khám cho người đi nua tróc vợ Hoàng-Kim. Bấy nhà vang tiếng sai nha, than ôi! tôi lố dầy dầy, mất liếc thấy người đồng, lòng đã bấn loạn.

Con người mà lịch những dềng sâu-hiêm, miệng phứt lòng rằng, cứ toan việc bất nhàn, thời chẳng kiệp cũng chày, lưới trời khó lọt. Khi nghe rõ người dềng bất mình, thì nâng lạng-khóc vang-vẫy, kêu trời dầy dềng Thau-tằng: dềng dầy bay hóc, nổi oan ai khêo phao-thoàng.

«Con nhưn»

